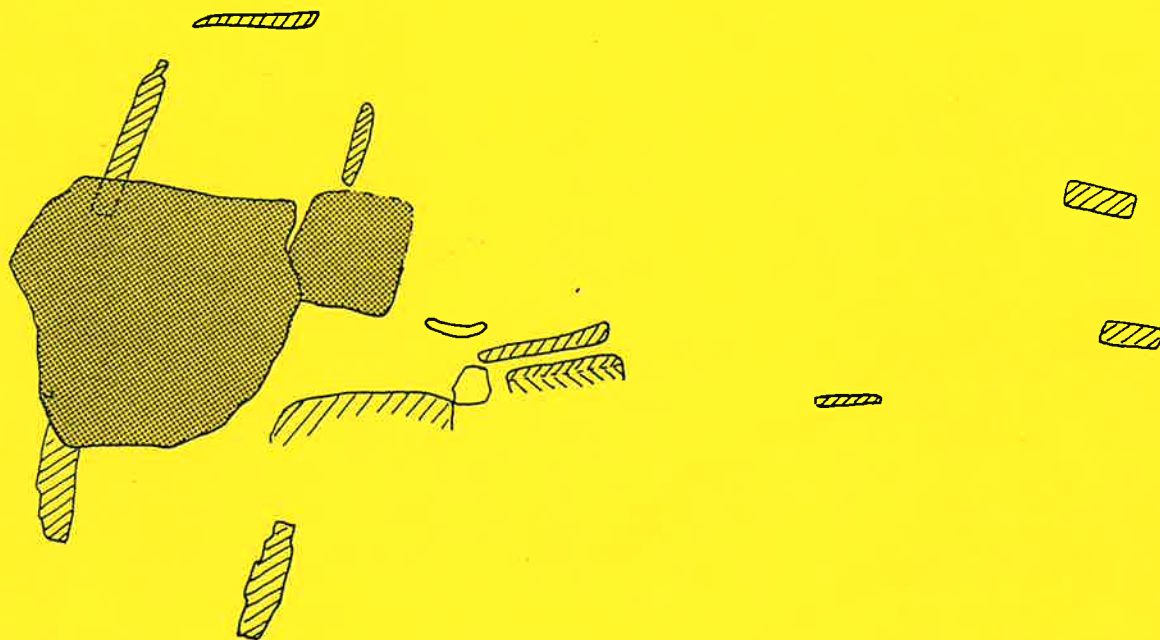

Rapport

Undersökning av gånggrift,
Torbjörntorp 12, Västergötland

INNEHÅLL

Inledning	2
Geologi och topografi	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare uppteckningar	4
Utseende före undersökning	4
Grävningssiakttagelser	7
Schakt I	7
Schakt II	7
Provgropar	10
Prover för pollenanalys, kemisk	
analys och landmollusker från schakt I	10
Pollenanalyser	10
Kemiska analyser	12
Landmolluskprover	12
Fyndbeskrivning	12
Sammanfattning	13
Litteraturförteckning	14
Fyndförteckning	15
Bilaga 1, benbestämningar	16
Bilaga 2, C14 datering	17
Bilaga 3, pollenanalys	18
Bilaga 4, kemiska analyser	19
Bilaga 5, jordprover för landmollusker	20
Administrativa uppgifter	21

INLEDNING

Undersökningen ingick som ett led i det 1985 påbörjade projektet "Gånggrifterna i Västergötland och deras bakgrund", som bedrivs i samarbete mellan Skarborgs Länsmuseum och Institutionen för Arkeologi vid Göteborgs Universitet.

Målsättningen med undersökningar av gånggrifter inom projektets ram var att få fram material för datering samt att undersöka näringsfång och odlingsmetoder. Utifrån denna målsättning valdes sådana gånggrifter ut som tycktes vara relativt oskadda av sentida odling. Främst gäller detta mynningspartiet där man har anledning att förvänta sig depositioner av keramik men som ofta är starkt skadade av odling. En av de gånggrifter som valdes ut för undersökning var Torbjörntorp RAÅ nr 12.

Undersökningen utfördes 1985 och rapporten författades samma år av Karl-Göran Sjögren, den har redigerats 1992 av Per Persson.

GEOLOGI OCH TOPOGRAFI

Gånggriften är belägen ca 4 m Ö om landsvägen Torbjörntorp-Håkantorp, ca 30 m Ö om jordbruksfastigheten Stora Backabo, se fig 1. Ur geologisk synpunkt är

Fig. 1. Utdrag från ekonomiska kartan, blad 8D1e, med Torbjörntorp 12 markerad.

den belägen på Ö kantzonen av Mössebergs kalkstensplatå, dvs i centrum av Falbygdens kambrosilurområde. Kalkstenen är i detta område täckt av ett tämligen tunt lager morän, bestående av något stenig och grusig mo.

Graven ligger på en mindre avsats i en svag Ö-sluttning, som fortsätter ner mot Åslemossens dalgång på ca 2 km avstånd. Ca 2 km mot NÖ rinner ån Slafsån, som utgör utflödet från Åslemossen.

Vegetationen består av en liten barrskogsdunge omgiven av odlingsmark. Själva graven är beväxt med gräs.

FORNLÄMNINGSMILJÖ

Graven ligger som den sydligaste utposten i en rad gånggrifter i en N-S linje från Torbjörntorp till Håkantorps se fig 2. Den närmaste av dessa gravar ligger ca 250 m mot NÖ. I denna rad ingår också Valtorp 2, Rössbergagånggriften, undersökt av Cullberg 1962 (Cullberg 1963). Ett syfte med den här aktuella undersökningen var att få fram material från samma linje av gravar för att därmed kunna få möjlighet att jämföra konstruktionssätt och deponeringstradition inom en och samma grupp av gånggrifter.

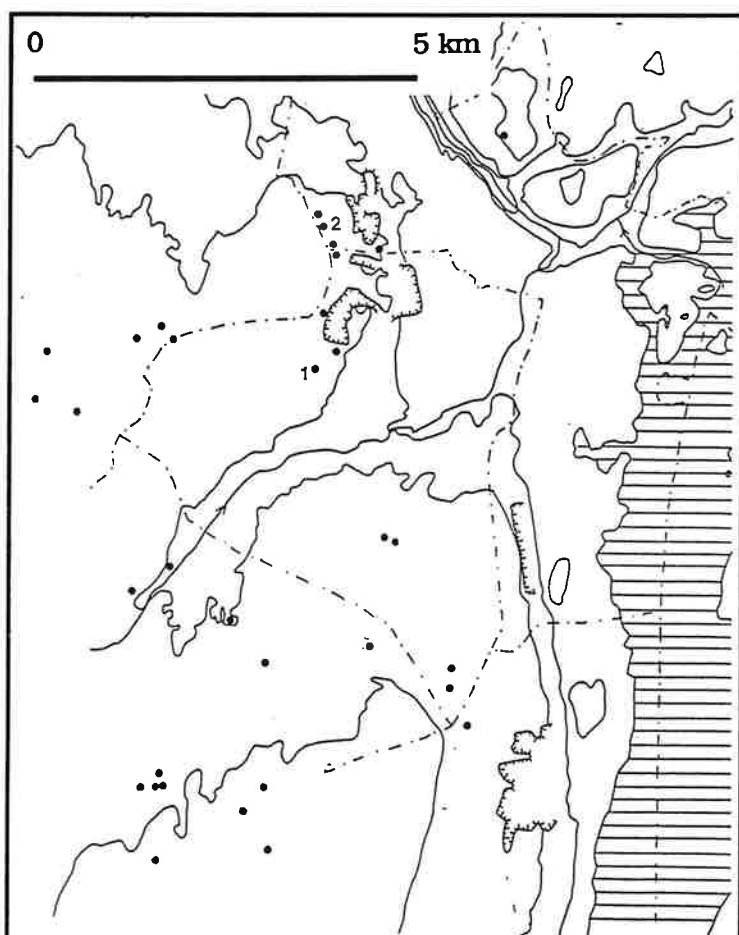

Fig. 2. Gånggrifter i Valtops och Torbjörntorps socknar.
1 = Torbjörntorp 12
2 = Rössberga

I området finns också ett par hållkistor samt ett antal lösfynd och ytplockade boplatser, dock ej i direkt anslutning till gånggrifterna.

I området strax N om gånggriften finns rester efter kalkstensbrytning och grunder efter torpbebyggelse.

TIDIGARE UPPTECKNINGAR

Gånggriften beskrivs av Alander 1860 samt av Sahlström 1915 och 1932 (Alander 1860 s 9-10, Sahlström 1915:143, 1932:8). Den hade vid dessa tillfällen samma utseende som före 1952. Detta år företog Einar Magnusson, Riksantikvarieämbetets ombud i Falköping, vissa uppmättnings- och restaureringsåtgärder. Vid tillfället borttogs träd och annan vegetation, och dessutom framrensades "en här och där skadad men eljest vacker och jämn kantkädja bestående av 16 kvarvarande från 1/2 till drygt 1 m stora stenar" (E Magnusson ATA). Man företog även en mindre undersökning för att kartlägga eventuell förekomst och riktning av en gång. Man fann då flera gångsidostenar som delvis framtogs. Undersökningen av gången gjordes i området strax intill kammaren. Eftersom Magnusson tolkade stenkretsen som "kantkädja" så avbildar han graven med stenkretsen som yttermarkering av högen.

Magnusson kompletterade dessutom stenkretsen med fler stenar samt fyllde på jord innanför denna.

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Den omgivande högen var rund, ca 19 m i diameter och 1,1 m hög, se fig 3-4. Dess ytterparti bestod av en ca 4 m bred, övertorvad och jämnt sluttande yta. Innanför denna vidtog en ca 1 m bred avsats runt om gånggriften. Avsatsen begränsades in mot centrum av en stenkrets av ca 35 jämnt lagda stenar. De flesta var 0,4-0,6 m stora, enstaka stenar dock upp till 1 m stora. Stenkretsens yttre diam var 9-9,5 m. Högens yta innanför den var plan och kan ses som en mittstensättning.

Innanför stenkretsen var sex kammarväggstenar synliga, tre i vardera långsidan, med ett större takblock ovanpå. Väggstenarna bestod av kalkstenshällar, ca 0,7-2 m l och 0,04-0,34 m h. De var placerade i NÖ-SV riktning. Kammaren var 5,5 m l och 1,75 m br.

Takblocket utgjordes av en kalkstenhäll, ca 2,5 m diam, placerad i kraftigt sluttande vinkel med den högsta höjden i den V delen.

Under takblocket var kammaren fylld med småsten och kalkstensskärvor.

De före undersökningen synliga gångstenarna (framtagna 1952) utgjordes av

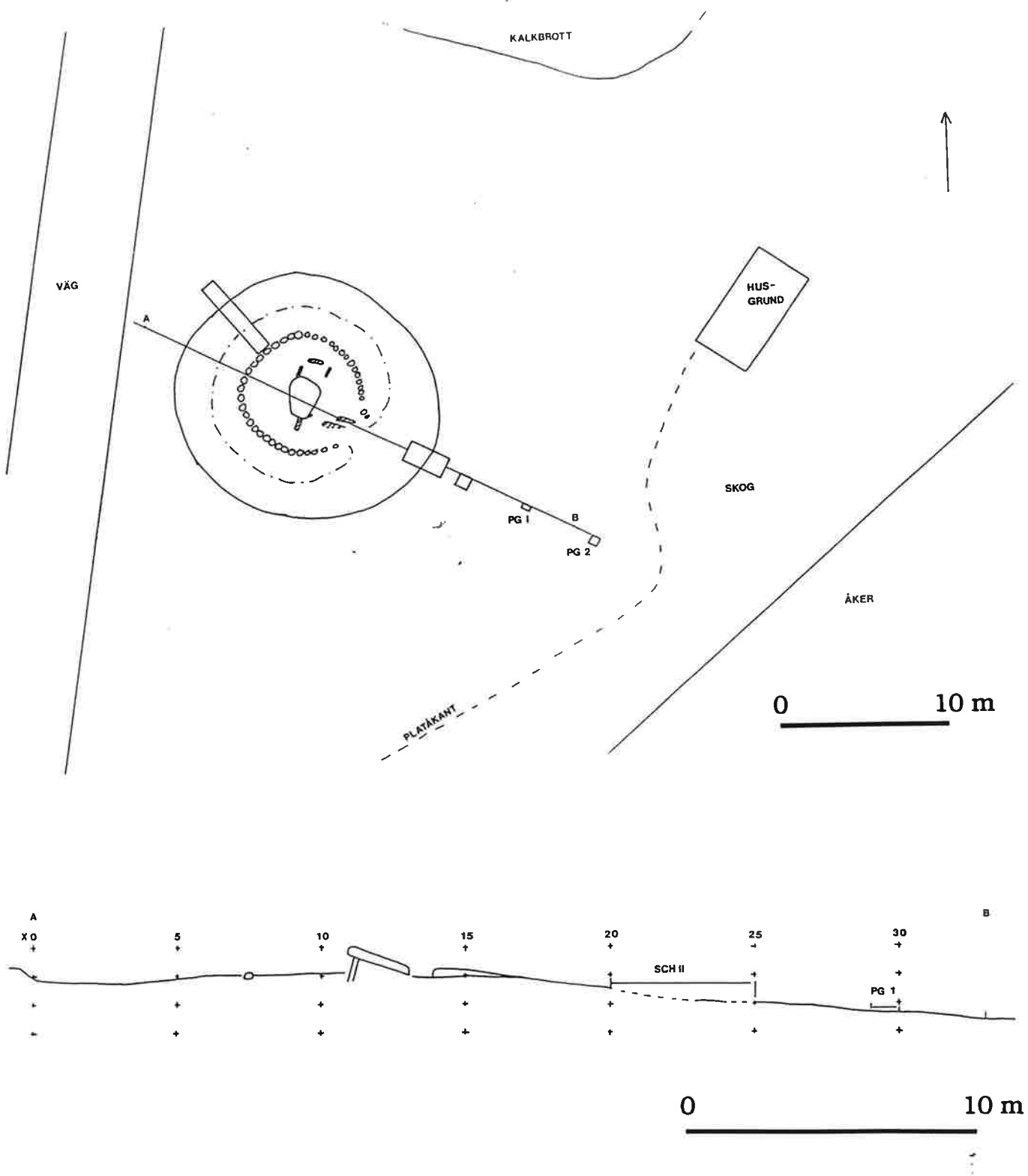

Fig. 3. Plan över omgivningarna kring Torbjörntorp 12, samt markytprofil över högen.

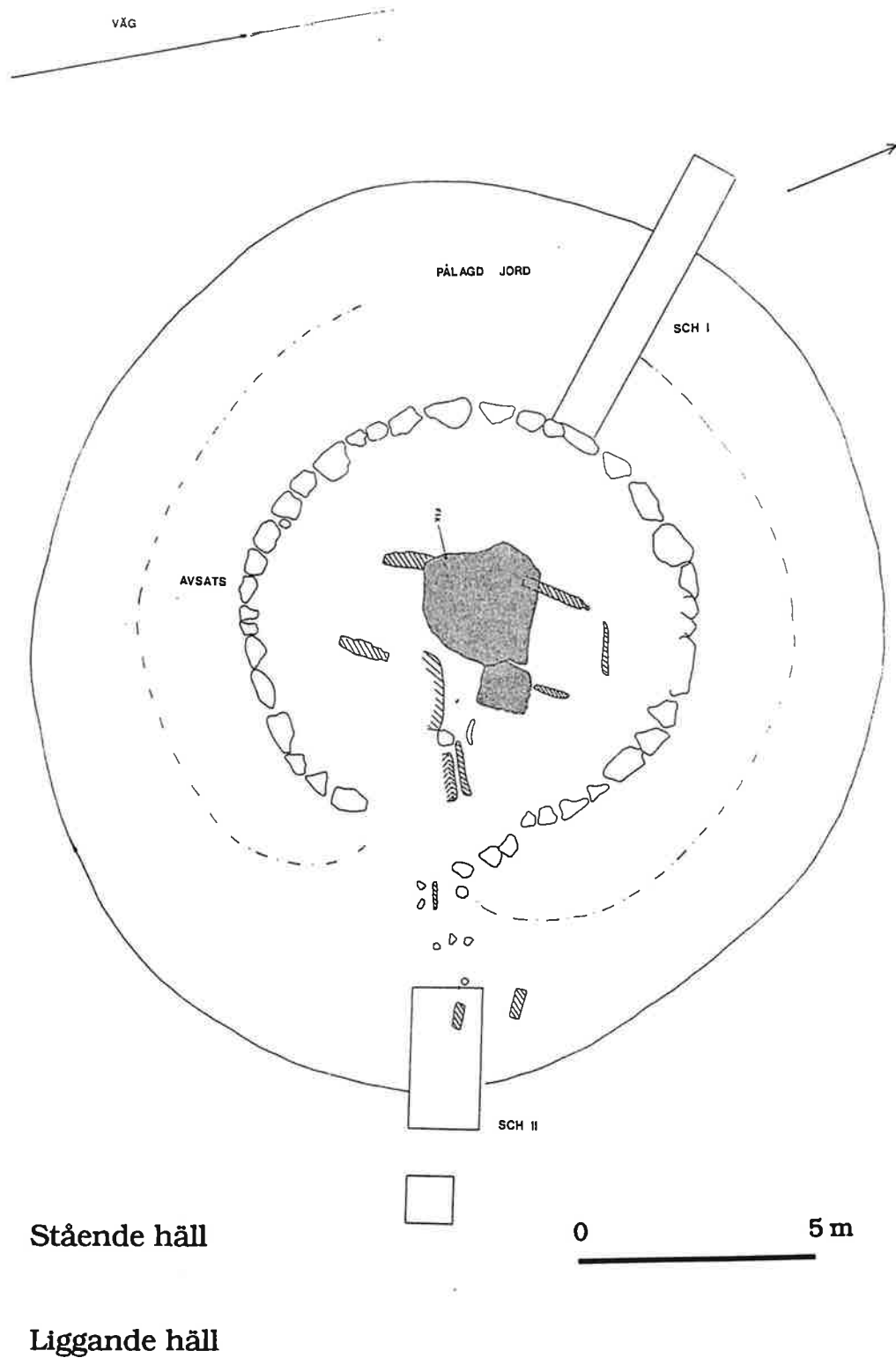

Fig. 4. Plan över Torbjörntorp 12.

fem hållar 0,2-1,5 m st. De två närmast kammaren var av granit, de tre yttre bestod av två kalkstenshållar och en gråstenshåll.

Vissa konstruktionsdetaljer såsom den runt stenkretsen anlagda avsatsen och högens yttre begränsning var ställvis oklara vad gäller utformning och avgränsning. Vid avsatsens anslutning till gången antydde en in mot gången avrundad avslutning av avsatsen.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Vid undersökningen upptogs två schakt, schakt I i högens NV del utanför stenkretsen och schakt II i området utanför gångmynningen. Dessutom grävdes två provgropar i området Ö om graven.

SCHAKT I, fig. 5.

Schaktet var 6,5 m långt och 1 m brett. Efter avtorvning vidtog ett ca 0,1-0,15 m tjockt lager av humusblandad mo med inslag av sand och med vegetationsrester och rötter. Därunder kom en högfyllning bestående av en stenpackning av 0,2-0,7 m stora stenar, huvudsakligen gråsten. Mellan stenarna var sandblandad humös mo. Stenarna tenderade att öka i storlek ju längre ner de låg.

Under högfyllningen fanns ett lager humusblandad mo med mindre mängd stenar men med grusigare och sandigare karaktär. Detta lager tolkas som en neolitisk markyta och var 0,2-0,25 m tj. Det övergick mot botten gradvis i gul grusig sandig mo.

Ingen kantmarkering kunde iaktas vid högens avgränsning, som var ganska oregelbunden.

Schaktet grävdes ner till steril mark, men inga årderspår eller kulturlager framkom.

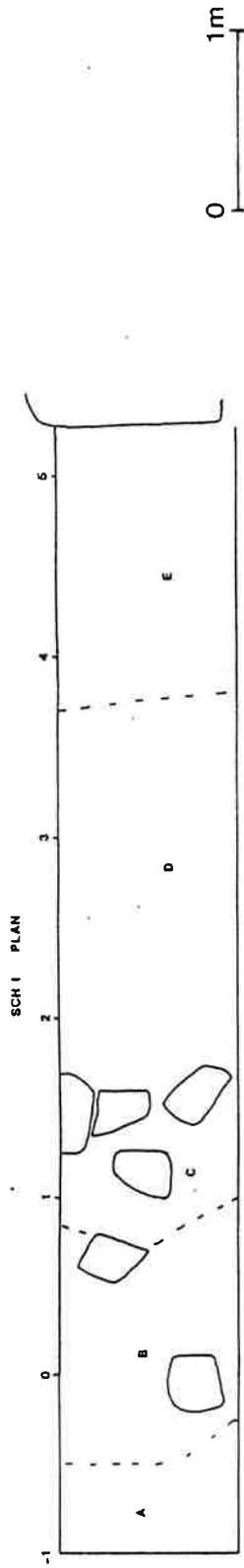
Fynden bestod endast av ett bergartsavslag (F 1) samt av små kolfragment, vilka framkom under högen. Jordprover togs för pollenanalys, kemisk analys samt för makrofossil- och landsnigelanalys (bilaga 3, 4 och 5).

Under högfyllningen insamlades ett litet träkolsprov vilket blivit föremål för C14-datering (bilaga 2). Den erhållna åldern var ca 6000 bc vilket betyder att träkolet härstammar från en tid som ligger långt före byggnationen av gånggriften. Inga andra fynd kan sättas i samband med denna datering.

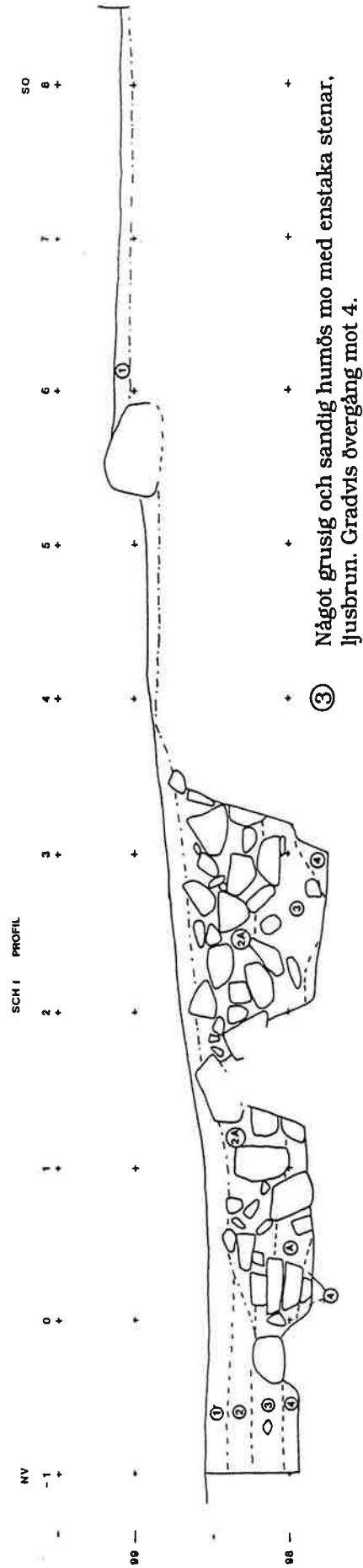
SCHAKT II, fig. 6 - 7.

Detta schakt var 1,5 x 3 m stort, varav de västligaste 1,5 kvm endast avtorvades. Efter avtorvning framkom ett mynningsröse bestående av småsten och kalkstenar mestadels 0,2-0,5 m st. Enstaka intill 1 m stora hållar fanns också.

TORBJÖRNTORP 12

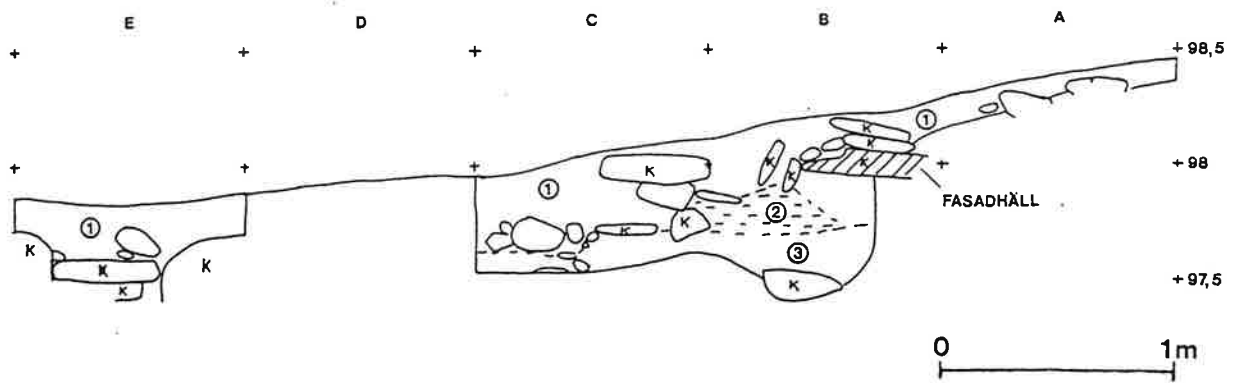

- A Humöns sandig mo med enstaka stenar, rödbrun.
- B Stenpackning 0,1 - 0,2 m stora stenar, enstaka 0,2 - 0,3 m stora.
- C Stenpackning. I ytan 0,1 - 0,2 m stora stenar, därunder 0,3 - 0,5 m stora.
- D Stenpackning. 0,1 - 0,4, vanligen 0,1 - 0,3 m stora stenar.
- E Stenpackning, tät, av 0,1 - 0,3, vanligen ca 0,2 m stora stenar.

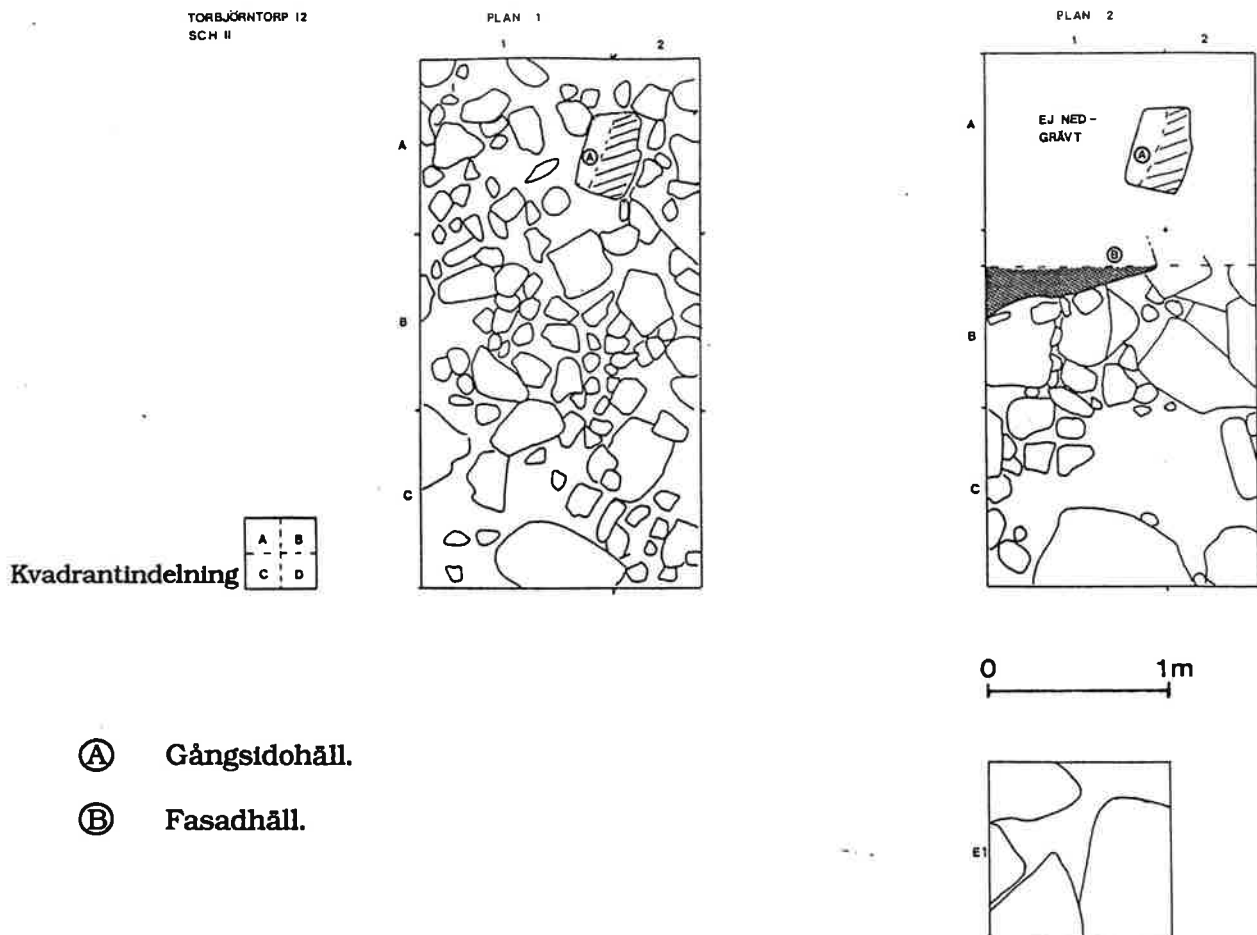
- ① Vegetationsskikt. Något sandig, humöns mo, brun.
- ② Något sandig, humöns mo. Hårdare packat än 1.
- ②a Högfyllning. Packning av 0,1 - 0,5 m stora stenar, huvudsakligen gråsten. I ytan något mindre stenar. Mellan stenarna något sandig, humöns mo, brun.
- ③ Något grusig och sandig humöns mo med enstaka stenar, ljusbrun. Gradvis övergång mot 4.
- ④ Morän, något grusig och sandig mo, gulbrun.
- ④a Splitter av sandsten
- Övre gräns för stenpackning.

Fig. 5. Plan och profil, schakt I.

- ① Humös mo med inslag av mjåla och lera, brun.
- ② Kalkflis + brun humös mo, horisontellt lagrat.
- ③ Något grusig sandig mo, rödbrun.

Fig. 6. Profil, schakt II.

- Ⓐ Gångsidohäll.
- Ⓑ Fasadhäll.

Fig. 7. Planer, schakt II. Plan 1, rensat till stenpackningens yta. Plan 2, översta stensiktet borttaget.

I rutorna A1 och A2 syntes en stående, 0,5 m lång och 0,3 m bred kalkstenshäll i Ö-V riktning. Den tolkades som yttersta södra gånghällen. En liknande häll syntes i ytan ca 1 m N om den förstnämnda. Schakt II kunde med ledning härav sägas ligga i det södra partiet av gångmynningsområdet. Gångens längd kunde beräknas till 7,5 m och dess riktning till ÖSÖ.

I ruta B1 framkom en större, plant liggande kalkstenshäll, ca 1 m l och 0,1 m tj. Den framrensades inte i sin helhet. Hällen hade en jämn och slät ovansida medan undersidan var mera skrovlig. Den stöttades av mindre kalkstensflis. Dess N ytterkant låg i linje med gånghällen. På dess ovansida låg stenmaterial som bör vara utrasat från högfyllningen. Upp mot dess Ö kant låg stenar från mynningsröset. Under hällen fanns däremot inga stenar. Denna häll kan antas ha ingått som fasadhäll eller liggande kantmarkering vid mynningen.

Det översta jordlagret ner till 0,3 m bestod av brun humusblandad mo med inslag av lera och mjåla. Ett mellanlager (motsv mynningsröset) ca 0,2 m tj bestod av kalkflis med brun humusblandad mo. I botten var det rödbrun sandig mo med någon grusinblandning.

I förlängningen österut av schakt II och 1,5 Ö om detta grävdes ruta E1. I denna framkom naturliga större kalkstensplattor under ett ca 0,1 m tj lager av brun humusblandad mo.

I schakt II framkom fynd av keramik, bergart samt brända ben. Fynden låg spridda i men främst under mynningsröset. En viss tendens till koncentration av keramiken i ruta E1 fanns dock. Under fasadhällen gjordes inga fynd.

PROVGROPAR

Pg 1 grävdes ca 7,5 m Ö om gånggriften. Den var 0,7x0,4 m stor och 0,3 m djup. I den fanns humusblandad mo med 0,2-0,6 m st stenar. Inga fynd.

Pg 2 grävdes ytterligare 6 m åt Ö och var 0,7x0,4 m st (Ö-V) och 0,4 m dj. Den innehöll 0,3 m humusbl. mo och därunder 0,2 m kalkstensflis. Inga fynd.

PROVER FÖR POLLENANALYS, KEMISK ANALYS OCH LANDMOLLUSKER, FRÅN SCHAKT I.

En rad jordprover insamlades från schakt I med syfte att undersöka hur marken används under tiden före gånggriftens byggnation.

POLLENANALYSER (bilaga 3, fig 8 och 9)

Ett av pollenproven, prov nr 2, insamlades helt i botten av schakt I. Med viss reservation kan detta användas för att belysa vegetationen på platsen vid tiden för gånggriftens uppförande. Jämfört med mer ytligt belägna proverna från gånggriften är det notabelt att andelen träd är högre samtidigt som att de pollen som direkt indikerar åker-äng-betesmark utgör en ringa del. Detta tyder således närmast på att gånggriften uppförts på en skogsmark som dominerats av björk och tall. Att den för neolitikum typiska ekblandskogen saknas torde bero på att

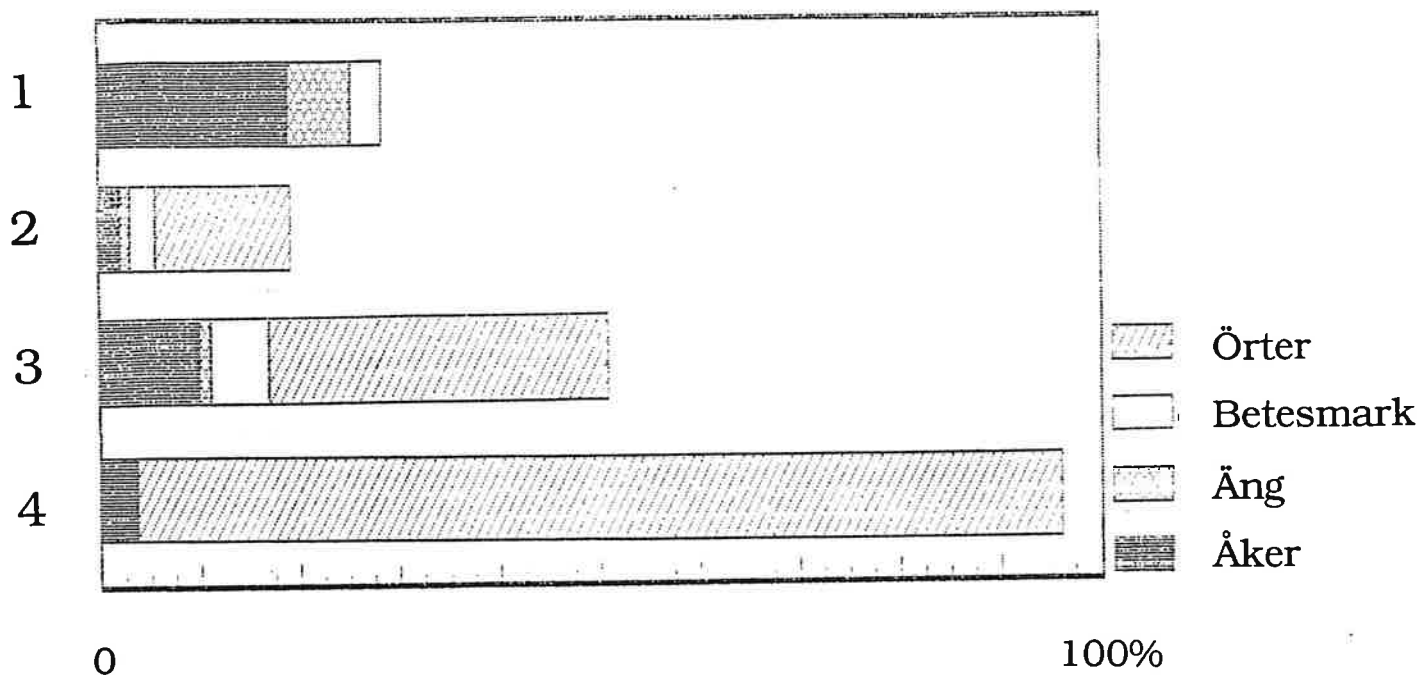

Fig. 8. Förenklat diagram över pollenprover från Schakt I (tolkning: Karin Axelström), geologiska inst. Göteborgs universitet).

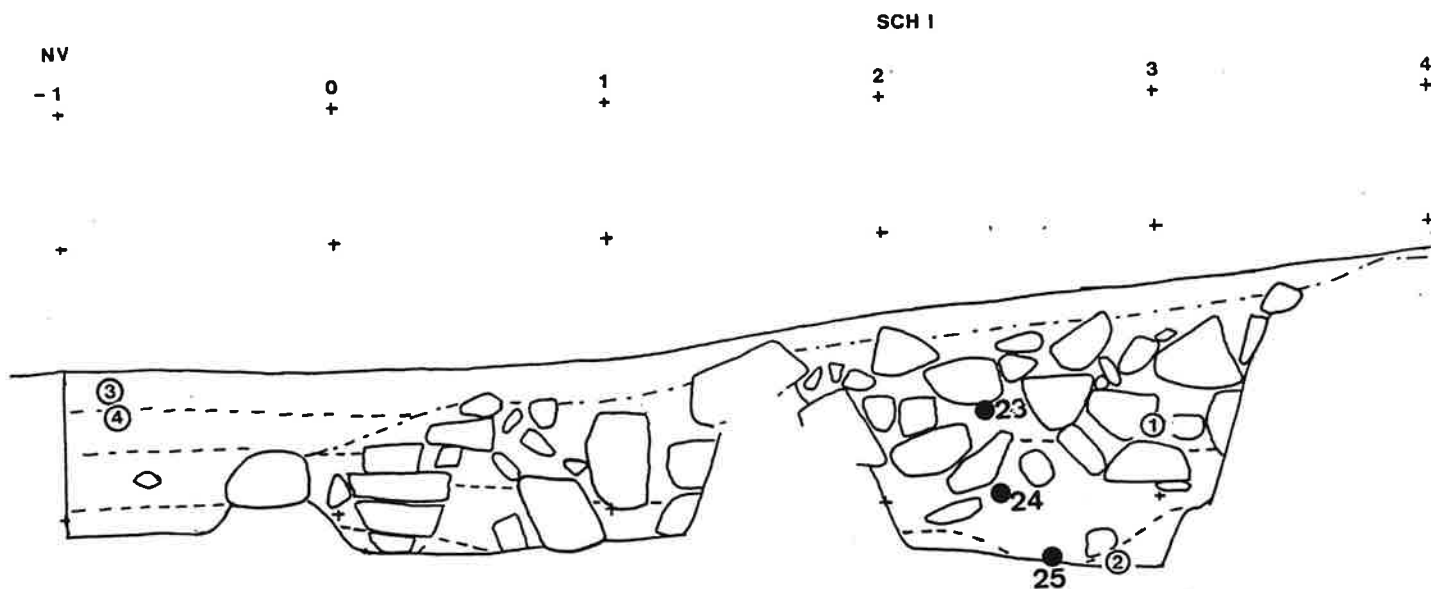

Fig. 9. Profilen från schakt I med provtagningsplatsen för pollenprover (1-4) och prover använda för kemisk analys (23-25), markerat.

den närmaste omgivningen kännetecknas av hållmarker. Förekomsten av örtpollen tyder på att öppna ytor funnits i omgivningarna.

Ett problem med tolkningen av pollenproverna är att det inte säkert kan avgöras om proverna verkligen återspeglar vegetationen från tiden före gånggriftens uppförande. Det är möjligt att pollen kan transporteras ned genom högfyllningen. Att så kanske är fallet kan fyndet av ett granpollen i prov nr 2, tyda på.

KEMISKA ANALYSER (bilaga 4, fig 9)

Proverna har analyserats på Kemiska stationen i Skara på samma sätt som jordprover för det moderna lantbruket, vilket innebär att halten fosfor och kalium samt mullhalten bestämdes. Fosfor- och kaliumhalten har bestämts med två olika metoder.

Varken fosfor- eller kaliumhalterna varierar med djupet. Fosforhalten kan sägas motsvara fosfathalten vilken ofta används för att belägga bosättningsspår i arkeologiska sammanhang. De uppmätta fosforhalterna är mycket låga och talar mot tanken att det förekommit en bosättning på platsen.

Mullhalten i prover nr 25 i schakt I's botten är förhållandevis hög och detta talar för att provet härstammar från den markyta som gånggriften en gång byggts på.

LANDMOLLUSKPROVER (bilaga 5)

Två jordprover om vardera på drygt 1,5 kg genomgicks för att se om några landmollusker fanns bevarade i dessa, dock gjordes inga fynd av sådana.

FYNDBESKRIVNING

Fynden är sparsamma och utgörs av 11 krukskärvor, 4 bergartsföremål samt brända ben.

5 krukskärvor är ornerade med gropar eller dragna linjer. En skärva med utvikt mynning är liksom en annan skärva ornerad på båda sidorna (F 5 + 8). Dessa båda kan härröra från brämbägare. En annan skärva (F 9) har parallella linjer, troligtvis bukstreck. Keramiken passar som helhet väl in i äldre mellan-neolitisk trattbägarkultur.

Två skärvor bör kommenteras närmare då de härrör från s.k. silkärl (F 7 + 9). Sådana är tidigare inte kända i megalitgravsmaterial, och det äldsta belägget i Skandinavien härrör från jylländsk Enkelgravskultur (Scherratt 1981). På kontinenten kan de dock beläggas redan från Rössen- och Bandkeramik-kultur, dvs perioden före TRB (Bogucki 1984). Silkärlens uppträdande har av vissa forskare satts i samband med en utveckling inom husdjurshållningen mot ökad användning av mjölkprodukter. Tyvärr kan en sekundär inblandning av de aktuella skärvorna inte helt uteslutas, då de hittades i sållmaterial från ruta C1 resp ytlagret av ruta E1.

Inga fynd av flinta gjordes. Däremot framkom enstaka något osäkra avslag och spån av annan bergart.

De brända benen var alla små och kunde inte artbestämmas. Däremot är det klart att det rör sig om djurben (bilaga 1).

SAMMANFATTNING

Anläggningen hade vissa särskiljande konstruktionsdrag jämfört med de flesta av Västergötlands gånggrifter. Mest markant var den även före undersökning synliga stenkretsen som bestod av jämnt lagda och ungeför lika stora stenar. Utanför stenkretsen var en ca 1 m bred avsats.

Vid mynningsområdet framkom sparsamt med fynd. De 11 krukskärvorna har dock en så entydig ornering att de kan dateras till mellan-neolitisk tid. Troligen ingår både brämbägare och silkärl i keramikmaterialet.

Den ringa mängden depositionsmaterial framför mynningen kan i detta fall knappast förklaras med bortodling, eftersom det är osannolikt att gravens närområde har varit odlat under historisk tid. En förklaring skulle kunna vara att för liten yta har undersökts, men även detta förefaller osannolikt eftersom storleken på den undersökta ytan inte nämnvärt skiljer sig från de gravar som lämnat rika keramikfynd (8-10kvm). Den troliga förklaringen är i stället att fyndmängden avspeglar en ursprungligen liten offerdeposition, vilket kanske har samband med gravens perifera läge inom sin gravgrupp.

Vid undersökningen av högen framkom endast ett fynd, ett bergartsavslag. Fyllnadsmaterialet bestod av moränmaterial, huvudsakligen gråstenar. Avsaknaden av kalksten i fyllningen var påfallande.

Utifrån de gjorda analyserna av jordprover från schakt I tycks det närmast som att gånggriften uppförts på skogsmark, tolkningen är dock något osäker.

LITTERATURFÖRTECKNING

Alander P. 1860. Om "Gånggrifterne" i Vestergötland. Ett bidrag till fornkännedom om detta landskap. Skara.

Bogucki P. 1984. Linear Pottery ceramic sieves and their economic implications. Oxford Journal of Archaeology vol. 3.

Cullberg C. 1963. Megalitgraven i Rössberga. Stockholm.

Sahlström K.E. 1915. Förteckning över Skaraborgs läns stenåldersgravar. Västergötlands fornminnesförenings tidskrift, III.

Sahlström K.E. 1932. Gudhems härads fornminnen. Skövdeortens hembygds- och fornminnesförenings skriftserie 3. Skövde.

Sherratt A. 1981. Plough and pastoralism: aspects of the secondary products revolution. Pattern of the Past (ed Hodder et al). Cambridge.

FYNDLISTA

Projekt, Objekt		Torbjörntorp sn, Västergötland, fornlämning 12, gånggrift.										ÖVRIGT/ANM
Sch nr	enhet	F nr	KERAMIK			anm	art	st	gr	st	gr	
			orn st	orn gr	oorn st							
I	Under högfylln	1					Avslag av bergart	1			41	
II	B1c-d	6			1	2						
II	B2c under stenp	5	1	1			Streckornerat, bågge sil					
II	C1b under stenp	3					Avslag(?), fältspat(?) Spån(?), kvartsit(?)	1		1	1	
II	C1c 0-30 cm	8+2	1	2	1	2	Vertikala o horisontella streck, mynningsbit					
II	C1 i såll	7	1	3			silkärl					
II	E1b	9	3	6	3	2	Streckorn, bukstreck ? + ev silkärilsfragment					
II	E1c	4					Avslag (?), bergart	1		6		
	SUMMA		6	12	5	6				4	49	

BILAGA 1, OSTEOLOGISK ANALYS

E1d	mynningen	obest. br. 1 fragm.
C2a	i stensp. sch II	obest. br. 1 fragm.
C1c	framrensn. av stensp. sch II	obest. br. 2 fragm.
C1c	mynningen	obest. br. 1 fragm.
E1b	mynningen	obest. br. 2 fragm.
C2a	sch II	obest. br. 15 fragm.
C1a	mynningen	obest. br. 4 fragm.
B1d	bland kalkplattor, sch II	obest. br. 1 fragm.
B1c-d	mynningen	obest. br. 2 fragm.
B2c	under stensp. sch II	obest. br. 1 fragm.
C2c	eft. stenpackning	obest. br. 10 fragm.

I benmaterialet från Torbjörntorp 12 fanns inga säkert bestämningsbara fragment. De brända benen torde dock samtliga härröra från djur.

Maria Vretemark, 1985.

BILAGA 2, C14 DATERING

TANDEMACCELERATORLABORATORIET

Tandem Accelerator Laboratory

Karl-Göran Sjögren/Curry Heimann
Inst. för Arkeologi
Box 2133
403 13 Göteborg

Uppsala 1986-08-20

Resultat av ¹⁴C dateringar av arkeologiskt ben och träkol.

Förbehandling av träkol och liknande material;

1. synliga rottrådar borttages.
2. 1% HCl tillsätts (6-8 timmar, under kokpunkten). (karbonat bort)
3. 1% NaOH tillsätts (6-8 timmar, under kokpunkten). Lösliga fraktionen fälls genom tillsatts av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas och intorkas och **benämns fraktion SOL**. Olöslig del som **benämns fraktion INS** består främst av ursprungligt organiskt material och ger därmed den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det intorkade materialet till CO₂-gas som i sin tur Fe-katalytiskt grafiteras.

I den aktuella undersökningen har endast INS. fraktioner använts (övriga fraktioner finns dock arkiverade).

RESULTAT.

prov	¹⁴ C ålder BP
------	--------------------------

Torbjörntorp 12, SCH I (träkol)	8340+-125
------------------------------------	-----------

Samtliga värden är korrigerade för $\delta^{13}C = -2.5\%$

För ytterligare diskussion av resultaten återkom gärna.

Med vänlig hälsning

Göran Possnert
Göran Possnert

BILAGA 4, KEMISK ANALYS AV JORDPROV

KEMISKA STATIONEN
SKARA

Uppdragsnummer: E 490
Analysnummer: E 4960 - 4984

Gård/Märkning:
/Inst. för arkeologi/

Uppdragsgivare:
Göteborgs Universitet
Box 2133
403 13 GÖTEBORG

Inkom till lab: 851111

JORDANALYS

Analys nr	Prov nr	pH	/----- mg/100g jord -----/										ledn. tal	Mullhalt %	jordart	Mekanisk analys
			P-AL		K-AL		Mg-AL	P-HCl		K-HCl						
			Tal	Klass	Tal	Klass	Tal	Tal	Klass	Tal	Klass					
4982	23	6	<1	I	2	I	-	20	II	50	II	-	4.3	-----	†	
4983	24	6.8	<1	I	2	I	-	21	II	65	II	-	.8	-----	†	
4984	25	6.6	<1	I	2	I	-	20	II	55	II	-	2.1	-----	†	

SKARA 1985-12-03

BILAGA 5, JORDPROVER FÖR LANDMOLLUSKER

Utdrag ur brev från Birgitta Johansson, AFL, den 4/8 1986.

(B) Torbjörntorp 12, schakt I; 2,7-3,0 m; 0,93-0,83 m.

Hela provets vikt före torkning: 1735 g. Torkning i 50°C i två dygn gav en vikt på 1565 g, dvs 170 g (10,2%) avgick som vatten.

(C) Torbjörntorp 12, schakt I; 2,7-3,0 m; 0,85-0,83 m eller 0,75-0,73 m det är svårt att läsa på påsen. Provets vikt före torkning 1820 g, samt efter do vikt 1640 g, dvs 180 g (10,1%) avgick som vatten.

Efter upplösning av provet m.h.a. vätesuperoxid, samt siktning så fördelade sig proverna enl. nedan på respektive sikt.

	(B)	(C)
4 mm	14,0 g	16,6 g
2 mm	22,0 g	21,3 g
1 mm	55,9 g	35,1 g
0,5 mm	44,0 g	47,7 g
0,25 mm	44,3 g	73,4 g
<0,25 mm	819,8 g	803,9 g

Samtliga prover innehåller rikligt med glimmer (kattguld) vilket gör det tidsödande att gå igenom de mindre fraktionerna (dvs 0,5 och 0,25 mm), men det är i alla fall gjort. Tyvärr har jag inte funnit några fynd av mollusker i något av proven, men det behöver inte innebära dylika resultat i framtiden. Med tanke på att mellan 70-80% av 1,0 kg ursprunglig prov-vikt är mindre än 0,25 mm och därför går bort i hanteringen (så är även fallet vad gäller makrofossil), så borde man nog istället öka den ursprungliga volymen av provet till 2,0 eller 3,0 kg om så är möjligt med tanke på att det endast grävs provschakt.

I proven från Torbjörntorp 12 hittade jag endast rottrådar (recenta?), en del rosenkvarts, samt fossil från berggrunden (Kretenovid-stjälkar vilket talar för silur-kalk).

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länstyrelsens D-nummer	11.391-1796-85
Ekonomiska kartan 1:10 000	8D1e Valtorp 3
Koordinater	X 1370,7 Y 6457,1
Jordregisterenhet	Torbjörntorp 16:1, Torbjörntorp sn, Falköpings kn.
Markägare	Bengt och Gudrun Andersson Pl 2425, Torbjörntorp 521 00 Falköping
Grävningstid	1/9-6/9 1985
Grävd yta	2 schakt på 11,5 kvm och 2 provgropar på tillsammans 0,6 kvm.
Personal	Karl-Göran Sjögren och Curry Heimann var grävningsledare. Övrig personal var Per Persson, Monica Pagold och Eva Englund.

Grävningen ingår i projektet "Gånggrifterna i Västergötland och deras bakgrund". Projektet bedrivs i samarbete mellan Institutionen för Arkeologi på Göteborgs Universitet och Skaraborgs Länsmuseum.

Fynd och dokumentation från grävningen förvaras vid tiden för denna rapports fullbordan på Arkeologiska Institutionen, Göteborgs Universitet.

